

FRI-2B.308-1-L-01

ESSENCE OF THE CONCEPT OF NATIONAL SECURITY

Assoc. Prof. Kremena Rayanova, PhD

Department of Criminal Law Sciences and Security, Law Faculty

“Angel Kanchev” Univesity of Ruse

Phone: 082 888 760

E-mail: krayanova@uni-ruse.bg

***Abstract:** Scientific approach of any phenomenon requires first of all its conceptual apparatus. To study a phenomenon means for it to be expressed in the concepts' logic. This requirement for methodological self-discipline is applied to concepts like “national security” and “national security strategy”.*

It's set in the strategy of national security an officially accepted system of strategic priorities, goals and measures in both domestic and foreign policy, which defines the state of national security and sustainable development of the country in long-term plan.

Keywords: national security, strategy, foreign policy, domestic policy

ВЪВЕДЕНИЕ

Понятието "национална сигурност", като най-сложното социално-политическо явление, обективно носи конкретен исторически характер и е тясно свързано с всички форми и области на взаимодействие в системата "природа-човек-общество". Категорията „сигурност” не е абсолютна, а относителна и придобива семантично значение само във връзка със специфични обекти или сферата на човешката дейност и околния свят.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Много от определенията на понятието “национална сигурност” имат за цел да се представи този феномен чрез анализиране на специфични признаци: “състоянието или положението на обекта за сигурност, когато няма опасност за него, т.е. промени в свойствата за по-лошо”; „държава, която осигурява достатъчна икономическа и военна мощ на нацията да се противопоставя на заплахите за нейното съществуване, идващи както от други страни, така и от собствената им страна“; „истинска способност да бъдем свободни от външна опасност“; “състоянието на международните отношения, което изключва нарушаването на мира или създаването на заплахата за сигурността на държавите във всякаква форма”. [1]

Като категория на политическата наука, националната сигурност отразява връзката между сигурността и нацията, която представлява социално-икономическата и духовна общност на хората, живеещи в определено териториално-държавно пространство.

Като политическа система националната сигурност е изключително сложен многостепенен функционален процес, при който непрекъснато възникват взаимодействие и противопоставяне на жизнените интереси на индивида, обществото и държавата с вътрешни и външни заплахы за тези интереси. Следователно, в центъра на системата за национална сигурност са жизненоважните интереси на индивида, обществото и държавата, чиято съвкупност представлява общите национални интереси на страната.

Целта на системата за национална сигурност е степента на защита на присъщите за нея интереси от заплахы, тъй като интересите са движещата сила на развитието и действат като най-важният стимул или цел за промяна в обществото, държавата и света като цяло. Според Хегел "липсата на интерес е духовна или физическа смърт."

Националната сигурност се разбира като състояние на защита на жизнените интереси на индивида, обществото и държавата във всички сфери на тяхната жизнена дейност от вътрешни и външни заплахи и опасности, осигуряващи тяхното устойчиво развитие.

Терминът “национална сигурност” се появява за първи път във вътрешни теоретични и официални източници през 1993 г. Основните компоненти на националната сигурност като социално-политически феномен са сигурността на индивидите, обществото и държавата в области като отбрана, обществен живот, международен живот, екология, икономика, информация.

В съществуващата научна литература са дадени следните определения на термините, използвани във връзка с понятието "безопасност".

Източници на опасност - това са условията и факторите, които при определени условия, сами по себе си или в различни съвкупности, разкриват враждебни намерения, вредни свойства и разрушителна природа. В генезиса си те имат естествен, изкуствен и социален произход.

Източник на опасност могат да бъдат явленията, процесите и действията на субектите. Трябва да се отбележи, че действията на субектите не са насочени към конкретен адресат, т.е. не са персонализирани. Заплахата винаги идва от субекта и е насочена към конкретен обект. Например, човек винаги е в състояние на опасност, но не винаги е обграден от заплахи. Това отразява органичната връзка на човека с природната и социалната среда. Социалният фактор е решаващ в механизма на възникването и отстраняването на заплахите. При възникване на опасности преобладава естественият фактор.[2]

По отношение на вероятността, реалните и потенциалните опасности са различни. Характерът на целевия фокус и ролята на субективния фактор при възникването на неблагоприятни условия могат да бъдат разделени в следните категории:

Предизвикателство - сбор от обстоятелства, които не са задължително специфично заплашителни, но изискват да им се отговори.

Риск - възможността за неблагоприятни и нежелани последици от дейността на субекта.

Опасност - обективно съществуваща възможност за отрицателно въздействие върху социален организъм, вследствие на което той може да претърпи вреди, увреждане, влошаване на състоянието му, развитие на нежелана динамика или параметри (характер, темпове на растеж, форми на развитие и др.).

Нивото, обхватът и мащабът на възможните негативни последици от опасността могат да бъдат международни (глобални и регионални), национални, местни (или регионални, в смисъл на региони на страната) и частни (юридически и физически лица).

И накрая, опасностите могат да се класифицират според сферите на обществения живот и видовете човешка дейност.

Често в научната литература „опасност” се идентифицира със „заплаха”. Заплахата е най-специфичната и непосредствена форма на опасност или комбинация от условия и фактори, които създават опасност за интересите на гражданите, обществото и държавата, както и на националните ценности и националния начин на живот.

Освен това сигурността е свързана и с обстоятелства (фактори), които възпрепятстват и противодействат на появата на заплахи и рискове. Те също могат да бъдат умишлени или непреднамерени, силни или слаби, могат да действат „тук-и-сега“ („защита“, „превенция“) или вероятно („резервни качества“, „застраховка“).

Категорията „заплаха” е не по-малко важна в теорията за националната сигурност, отколкото категорията „жизнени интереси”. Навременното разкриване на заплахи и

реакцията от системата за национална сигурност е от първостепенно значение в практиката за защита на жизнените интереси на индивида, обществото и държавата. Характерът и нивото на заплахите определят основните дейности за тяхното предотвратяване и локализация, формите, методите, средствата и методите за решаване на задачите по осигуряване на националната сигурност с рационално използване на ограничените налични ресурси.

Заплахите могат да се проявят във външни и вътрешни сфери на националната сигурност. За да се отрази категорията на сферите на проявление на външни и вътрешни заплахи, те използват понятията международна, политическа, икономическа, военна (отбрана), информация и т.н., които са всеобхватно развити в политическата наука.

Съществуват два вида сигурност: хипотетично отсъствие на опасност, самата възможност за всякакви шокове, бедствия за обществото и истинската му защита от опасност.[3] В съответствие с видовете опасност, наличието на следните относително независими нива на сигурност е свързано с пространствено-географското взаимодействие на социалните организми: международна глобална сигурност, международна регионална сигурност, национална (държава, държава) сигурност.

Социалната система “национална сигурност” има сложна структура. Тя е съвкупност от взаимосвързани системи и сама влиза в системи от по-висок ред. На тази основа е необходимо да се прави разлика между външна и вътрешна сигурност. Както външната, така и вътрешната сигурност имат вертикални подсистеми.

Външната сигурност се разглежда и осигурява на глобално, регионално ниво на сигурност в света и на местно (подрегионално) ниво на сигурност в региони на света.

Външната сигурност предполага защита на жизненоважни интереси от заплахи и опасности, произтичащи извън държавата, подрегиона или региона на света. Нарушаването на външната сигурност може да се извърши като военно средство, т.е. чрез употреба на оръжие или по друг начин, например чрез нелегален внос и износ през границата на суровини, продукти, валута, артистични и други ценности, промишлени и други шпионажи, разпространението на информация и др.

Вътрешната сигурност се преразглежда и осигурява на държавно (национално), регионално (местно) и общинско ниво.

Държавната система за вътрешна сигурност предполага защита на жизнените интереси на индивида, обществото и държавата от заплахите и опасностите, произтичащи от процесите, организациите, лицата и обектите, намиращи се на територията на държавата или в нейната юрисдикционна зона.

Националната сигурност е състояние, в което държавата защитава националните интереси на страната в широк смисъл, включително политически, социални, икономически, военни, екологични аспекти, рискове, свързани с външноикономическата дейност, разпространението на оръжия за масово унищожение и заплахи за духовното и интелектуалното.

Сред онези, които за пръв път въвеждат термина „национален интерес” в политическия терминологичен апарат и лексиката, са френският държавник и историк Адолф Тиер. Идеята, изказана от британския външен министър Лорд Палмерстън през 1848 г., не губи своята значимост: „Ние нямаме вечни съюзници и нямаме постоянни врагове. (Само) интересите ни са вечни и постоянни, а нашият дълг е да следваме тези интереси". Но концепцията за „национален интерес“ влиза в научната революция едва през тридесетте години на XX век. Така, през 1935 г. е включен в Оксфордската енциклопедия на социалните науки.

Националните интереси се формират в съответствие с геополитическите и геоикономическите параметри на държавата, в резултат на пресичането на много взаимосвързани, пресичащи се, противоречиви, допълващи се, многопосочни структури, предпочитания, притеснения и др. Тяхното формиране се влияе значително от нивото на икономическото развитие на страната, стабилността и легитимността на политическия режим, националните и културни традиции на държавата, както и нивото на престиж в международната общност. [4]

Съществува значителен брой класификации на националните интереси. На първо място, те се различават като външни и вътрешни, важни и незначителни. Във връзка с това, възниква основният въпрос за приоритета на влиянието на външните и вътрешните интереси върху развитието на външната политика на държавата.

Основните или постоянни външнополитически интереси се определят от най-важните геополитически параметри и устойчива външнополитическа среда, както и от необходимостта да се запази целостта и единството на държавата, защитата на нейната икономическа и политическа независимост.

Вторият или променливият външнополитически интерес, произтича от първия, те са по-променливи и мобилни, определят специфичното съдържание на външнополитическите дейности в определени области и при решаването на конкретни международни проблеми. Те могат да бъдат модифицирани под влияние на вътрешни и външни политически обстоятелства и да служат на целите за постигане на основните интереси.

Концепцията за жизненоважен интерес, която е гръбнак на категорията на националния интерес, е не само в условието „да бъде или да не бъде” на даден обект, но и включва компоненти, които отразяват качеството на обекта, нивата на неговата жизнена дейност и функциониране.[5]

Обект на особена грижа в съвкупността от компонентите на националната сигурност са духовно-политическите ценности, които определят съществените аспекти на живота на индивида и обществото.

За теорията и политиката за осигуряване на националната сигурност, активния характер на интересите и ценностите, тяхната взаимовръзка с нуждите и взаимозависимостта са от особено значение. По този начин нуждите, превърнати в общи, обединени интереси, от своя страна, се превръщат в ценности. В света на ценностите има трансформация на стимулите за човешкото поведение и причините за политическото действие.

Понятието "национална сигурност" е тясно свързано с националните интереси на страната, включително извън нейната територия. Във всеки конкретен случай, за да се осигури това, са необходими специални методи на дейност, както и използването на подходящи специални органи, държавни сили и средства.

Защитата на националните интереси (политиката за осигуряване на националната сигурност) се разбира като съвкупност от мерки за предотвратяване или неутрализиране на посегателства върху жизнените интереси на индивида, обществото и държавата, реални и потенциални заплахи и опасности за тези интереси. Защитата на националната сигурност се постига чрез интегрирано използване на различни методи, средства и мерки за защита на симетрични и неадекватни заплахи. Изборът на форми и средства за защита на националните интереси се основава на концепцията за националната сигурност, която служи като основа за формиране и прилагане на конкретни политики, както и за разработване на стратегия за осигуряване на националната сигурност на страната в различни сфери на живота.[6]

От края на 20-ти век значението на такива фактори за гарантиране на националната сигурност като образование, развитие на нови технологии, нарастване на икономическата мощ, разпространението на наркотици и появата на международна терористична мрежа започнаха да нарастват. В тази връзка сега е обичайно да се разпределят т.нар. „Широка“ дефиниция на понятието за сигурност, включваща „военни“ и „цивилни“ аспекти, и „тесен“ акцент само върху военно-политическите фактори.

Привържениците на "широкия" подход към въпросите на сигурността посочват нарастващата роля на икономическите, екологичните, социалните и други фактори. Техните опоненти смятат, че с тази интерпретация проблемът със сигурността е "ерозирал" от многото други аспекти, които съществуват в международните отношения и световната политика.

По отношение на съдържанието в международната и националната сигурност са идентифицирани следните видове (области на проявление и предоставяне): политически, икономически, технологични, военни, екологични, информационни, социални, правни, културни, интелектуални, демографски, генетични, психологически и др.

Разширяването на смисленото поле на понятието „сигурност“ не би могло да доведе до нови тълкувания на този термин. В това отношение е напълно уместно да се запита колко правилно е определението за сигурност в строго отрицателен смисъл. В много традиционни парадигми на политическите науки сигурността се определя като липса на опасности или способността на участника да се справя ефективно и да предотвратява потенциални заплахи. Това определение обаче не съдържа положителна визия за сигурността.

В тази връзка, редица учени се опитват да решат този проблем, въвеждайки диференциацията на понятията "стабилност" и "сигурност". Според тях, стабилността е ритъмът на жизнените функции на системите, конфликтът на положителни и отрицателни фактори на развитие, без да се излиза извън допустимите граници, извън границите на комуникацията в конфликтна ситуация (например рамката на закона). Сигурността е в същото време, както границите на допустимото, така и способността на системата да се върне в състояние на стабилно, устойчиво развитие след излагане на външни и/или вътрешни фактори.

Друга група учени смятат (следвайки скандинавската школа за политически изследвания), че сигурността трябва да бъде определена като социален ред, който да гарантира не само защитата на обществото, но и благоприятните условия, които биха позволили най-пълното разкриване на творческите способности на индивида, социалните групи, етническите групи, признанията Имайки предвид формулировките, представени и обосновани в различни теории и концепции, авторът счита, че в обобщен вид дефиницията на феномена на безопасност може да бъде представена на за "стабилно състояние на пациента, осигуряване на благоприятни условия за неговото развитие, което позволява да се приема от всички правно основание, като се използват наличните сили и средства, за да се отговори адекватно на вътрешни и външни опасности, заплахи и предизвикателства, за да защитят собствените си жизнени интереси." [7]

Възможността за разработване на "униполярна система за сигурност" е активно обсъждана след разпадането на Съветския съюз, когато САЩ остават единствената свръхсила, която според поддръжниците на този модел се опитва да понесе "тежестта" на световното лидерство, за да предотврати "вакуума на властта" в международните отношения и да осигури разпространението. демокрация по света. Трябва да се отбележи, че не само реалистите, но и неолибералите не отхвърлят тезата за оправдаването на американската хегемония след края на Студената война. Така редица либерали се позовават на мнението на известния американски политолог Й. Най, който смята, че липсата на

лидерство от страна на суперсила е лошо и за други страни, защото сами, те не са в състояние да се справят със сложните проблеми на ерата на глобалната взаимозависимост.

Униполярният модел включва укрепване на системата от военно-политически съюзи, водени от САЩ. Така, според либералните анализатори, блокът на НАТО е призван да поддържа стабилност в трансатлантическата подсистема на международните отношения, да хармонизира отношенията между САЩ и европейските държави в стратегическата област, да гарантира американското военно присъствие в Европа и да гарантира, че конфликтите на този континент ще бъдат избегнати. Съединените щати ясно посочиха (и демонстрираха това на практика по време на войната на Балканите през 1999 г.), че Алиансът трябва да бъде основният гарант за европейската сигурност.

ИЗВОДИ

Според нас, като се има предвид развиващата се военно-политическа ситуация на различните модели на сътрудничество в областта на сигурността, взаимодействието на Русия и НАТО при формирането на субрегионална система за сигурност е възможно при определени условия в рамките на модела на колективната сигурност.

REFERENCES

1. Актуальные социально-политические проблемы национальной безопасности. М.: ВАГШ, 2007. С. 13.
2. Поздняков А.И. Система основных понятий теории национальной безопасности с позиций ценностного (аксиологического) подхода // Безопасность России в XXI веке. М.: РИЦ ИСПИРАН, 2006. С. 251.
3. Иванов, М., Съвет за национална сигурност.// Professional, 2013, брой 12, ISSN 1314-0574. Post R. National Security and the Amended Freedom of Information Act // Yale Law Journal. Vol. 85. 1985. January. P. 410.
4. Иванов М. Форми на геополитическо противоборство. Специални методи за водене на война. В: Национална конференция „Младежта на България, европейската ни идентичност и иновативни постижения“, БАН. 20.05.2008 г., София, 2008
5. Wolfers A. Discord and Collaboration. Baltimore: John Hopkins University Press, 1962. P. 147.
6. Romm J.J. Defining National Security. The Nonmilitary Aspects. New York: Council of Foreign Relations Press. P. 5.
7. Ibid.
8. Lippmann W. US Foreign Policy: Shield of the Republic. Boston, 1943. P. 5.
9. Collins J.M. Grand Strategy: Principles and Practices, 1973. Definitions of Grand or National Security Strategy and Statecraft // Course 1: Foundations of National Security Strategy. National War College. Washington, DC, 1993. P. 1-4.
10. Definitions of Grand or National Security Strategy and Statecraft // Course 1: Foundations of National Security Strategy. National War College. Washington, DC, 1993. P. 1–2.
11. Wolfers A. Op.cit.P. 150.
12. Berkowitz, Morton and Bock PG. (eds.). «National Security» in International Encyclopedia. New York: Macmillan Free Press, 1968. P. 40.
13. Moran T.H. International Economics and National Security // Foreign Affairs. Vol. 69. Winter 1990/91. P. 74.
14. Romm J.J. Defining National Security. New York: Council on Foreign Relations Press, 1993. P. 8.